Historia Gminy i Historia Samorządu Terytorialnego Gminy

Z DZIEJÓW GMINY

Pierwsze wzmianki o Niedźwiedziu pochodzą z XIV wieku. W tym czasie ziemie te stanowiły dobra zakonu Cystersów w Szczyrzycu, a powstające tutaj wsie zorganizowane były na zasadach prawa niemieckiego z dziedzicznymi sołtysami na czele. W wieku XV obecne ziemie wchodzące w skład gminy, po skonfiskowaniu ich cystersom za aferę fałszowania pieniędzy, przeszły na rzecz skarbu królewskiego i weszły w skład tenuty nowotarskiej, następnieprzeszły w charakterze dzierżawy na ręce rodziny Ratułdów. Następnie w roku 1518 dobra te przejęła rodzina Pieniążków w związku z małżeństwem Beaty Ratułdównej z Janem Pieniążkiem.

W roku 1565 grunty przedstawiciela samorządu wsi przekształcono w folwark dworski, a fakt ten spowodował zasadniczą zmianę w położeniu włościan. Dotąd płacili oni czynsze, oraz uiszczali daniny, od tej zaś chwili byli zobowiązani świadczyć także robociznę, która z biegiem czasu wzrosła do trzech dni w tygodniu. W tym czasie powstał klucz porębski, jego skład stanowiły obok Niedźwiedzia, Konina, Podobin, Mszana Górna oraz wieś Lubomierz. Poręba stała się centrum administracyjnym.
W początkach XVII wieku Poręba utraciła charakter królewszczyzny odstępowanej w dzierżawę i przeszła w posiadanie prywatne. Na mocy konstytucji sejmowej z roku 1607 klucz porębski otrzymał Sebastian Lubomirski, który dwa lata wcześniej założył i uposażył kościół parafialny. W roku 1710 klucz porębski przeszedł na ręce Sanguszki. Później w roku 1760 dostał się w posiadanie Wodzickich, których descendenci do dziś zachowali status właścicieli.

Historia Samorządu Terytorialnego w Gminie Niedźwiedź

Dzisiejsze funkcjonowanie samorządów terytorialnych ukształtowane zostało na przestrzeni lat. Samorząd terytorialny to organizacja społeczności lokalnej i jednocześnie forma administracji publicznej, w której mieszkańcy tworzą z mocy prawa wspólnotę, względnie samodzielnie decydują o realizacji zadań administracyjnych, wynikających z potrzeb tej wspólnoty na danym terytorium.

Warto w skrócie przybliżyć historię współczesnej administracji samorządowej.

Do 1852 roku ziemia limanowska należała do cyrkułu sądeckiego. W 1854 roku ukazało się rozporządzenia i ustanowiono dwa urzędy powiatowe - w Limanowej i Tymbarku. Urząd powiatowy z Tymbarku został przeniesiony do Skrzydlnej z powodu zniszczenia miasta przez pożar. Urząd powiatowy w Skrzydlnej obejmował 49 miejscowości. Był to najniższy szczebel administracji i sądownictwa. Na ich czele stali naczelnicy powiatu, którzy do pomocy mieli: adiunktów, aktuariuszów, kancelistów i sługi. W wyniku reformy samorządowej w 1867 roku zmieniono nazwę urzędów powiatowych na starostwo, a naczelnika powiatu na starostę. W tym samym roku powołano Rady Powiatu. Zasiadał w niej między innymi hrabia Roman Wodzicki właściciele dóbr Poręby Wielkiej. Kolejny potomek tego rodu, czyli hrabia Antoni Wodzicki w 1889 roku dostał się do sejmu VI kadencji z okręgu wiejskiego krakowskiego, następnie dwa razy z okręgu Limanowa i dwa razy z kurii wielkiej własności ziemskiej krakowskiej. Zasiadał w sejmowych ławach do rozpoczęcia wojny.

Po rozpadzie monarchii austro- węgierskiej już 27 listopada 1918 roku Naczelnik Państwa Józef Piłsudski wydał tymczasowy dekret o utworzeniu samorządu gminnego. Na jego czele miało stanąć 12 członków i wójt. W 1919 roku utworzono samorząd na poziomie powiatów i powołano Starostwo Powiatowe w Limanowej zatwierdzone w strukturach administracyjnych województwa krakowskiego. Powstałe gminy tworzyły większe wioski na czele których powołany został Naczelnik. Równocześnie zniesiono obszary dworskie i wcielono je do gmin. (U nas w każdej wsi były obszary dworskie.)

W 1921 roku utworzono nowa Radę Powiatową, w skład której wszedł Maciej Kurek rolnik jako Naczelnik Gminy z Koniny – Niedźwiedź. W tym samym roku odbył się pierwszy spis powszechny. Według danych z tego spisu to 30 września 1921 roku powiat limanowski miał powierzchnię 952 km^2 i mieszkało w nim 78 126 mieszkańców. W powiecie było 91 jednostek samorządowych w tym 1 miasto i 90 gmin wiejskich, a wszystkich wsi było 96. Gminy w naszym terenie to: Konina, Lubomierz, Niedźwiedź, Podobin, Poręba Wielka, Olszówka, Mszana Dolna, Mszana Górna. Raba Niżna. W tym czasie już w każdej gminie była szkoła zatrudniająca dwóch lub więcej nauczycieli i

katechetę. Nadzór nad szkołami miała Rada Szkolna Miejscowa jedna na kilka szkół. Okrąg Rady pokrywał się mniej więcej z parafią, czyli : Niedźwiedź, Konina, Poręba Wielka, Podobin, Lubomierz. Przewodniczącym Rady Szkolnej Miejscowej byli chociażby w 1921 roku pan Jan Bańka, a członkami ks. Józef Głuc i ks. Franciszek Baradziej. W 1926 przewodniczącym RSM został pan Jan Bulas. Jako dobrze znany i cieniony przez księży artysta mógł to być masz malarz z Poręby Wielkiej. 15 maja 1928 roku wybrano nową RSM. Przewodniczącym został ks. Franciszek Bardziej, zastępcą p. Marian Żurek a członkiem jako Naczelnik Gminy Jan Bulas. „W tymże dniu uchwalono na posiedzeniu Rady Gminy, obecną klasę na „Organistówce" zamienić na kancelarię gminną, a drugą salę naukową wynająć w „Ochronce." Dalej czytamy: „15 czerwca rozpoczęto uroczystości jubileuszowe pana Władysława Orkana, rodaka naszych stron. Popołudniu powitano Jubilata na werandzie Kolonii wakacyjnych w Porębie z chóralnym śpiewiem dziatwy, deklamacją i hołdowniczemi adresami. Artyści z Limanowej odegrali ponadto wyjątek z „Franka Rakoczego". Wieczorem odbył się bankiet w Sali Kolonii."

W 1933 roku przeprowadzona została reforma administracyjna mająca przynieść oszczędności oraz poprawić jej sprawność. Wprowadzono pojęcie „gminy zbiorczej". W powiecie utworzono 12 gmin zbiorczych. W 1936 roku w powiecie mieszkało 86 tys. ludzi. Ówczesna Gmina Niedźwiedź to: Konina, Lubomierz, Olszówka, Poręba Wielka, Podobin, Niedźwiedź. W powiecie starosta przewodniczył obradom Rady i Wydziału Powiatowego, był mianowany przez Ministra Spraw Wewnętrznych i podlegał wojewodzie i był przedstawicielem rządu. Do kierowania Gminami powoływani zostali wójtowie. Wójtem zbiorczej Gminy Niedźwiedź był góral z pod Turbacza Jan Bulas urodzony 28 marca 1871 r, a zmarł 20 maja 1948 r i pochowany w Stargardzie Gdańskim. W latach trzydziestych w Niedźwiedziu po za obszarem Rynku, zbudowano murowany budynek Urzędu .

Likwidacja Starostwa Powiatowego nastąpiła po wkroczeniu Niemców do Limanowej w 1939 roku, a w to miejsce powołano Komisariat Krajowy. Natomiast na najniższym szczeblu działali wójtowie. W okresie okupacji wójtem Gminy Niedźwiedź był Józef Melchior Zapała z Lubomierza. Kolejnym wójtem w latach 1946 – 1950 był Stanisław Wsolak z Podobina.

W marcu 1950 roku przeprowadzono największą reformę administracyjną likwidując samorząd terytorialny. Najpierw organem władzy państwowej były Gminne Rady Narodowe, przekształcone w 1954 roku na Gromadzkie Rady Narodowe. 1 stycznia 1973 roku przywrócono ponownie Gminne Rady Narodowe. Funkcję wykonawczą pełnił naczelnik gminny, który kierował Urzędem Gminy. Naczelnikiem została pani Maria Kuczaj z Poręby Wielkiej. W 1975 roku reformie uległ podział administracyjny kraju. Na miejscu 17 województw utworzono 49 województw likwidując powiaty. Gmina Niedźwiedź należała do województwa nowosądeckiego.

Dopiero podczas tak zwanego „Karnawału Solidarności" młodzi członkowie tego związku zaczęli myśleć o stworzeniu samorządu terytorialnego w Polsce. Jednym z takich „ojców samorządu" był już dzisiaj nieżyjący śp. prof. Michał Kulesza (1948 – 2013). Już podczas I Zjazdu Solidarności we wrześniu 1981 roku powstał dokument mówiący o odrodzeniu i odbudowie samorządu terytorialnego w Polsce. Jednak dopiero po ustaleniach „Okrągłego Stołu" i wyborach z 4 czerwca 1989 roku zaczęto w Polsce pracować nad wprowadzeniem na nowo samorządu terytorialnego.

Po wyborach do parlamentu z czerwca 1989 roku sprawa odbudowy samorządu gminnego pojawiła się już podczas pierwszych posiedzeń Senatu w lipcu tego roku. 29 lipca 1989 roku senatorowie przyjęli ogólny plan reformy samorządowej. W grudniu 1989 roku nowelizacja Konstytucji, która określała Rzeczpospolitą Polską, jako „demokratyczne państwo prawa".

Jest to wybór władz samorządowych czyli wójta gminy i rad gminnych, którzy są przedstawicielami mieszańców. **27 maja 1990 roku** wybrano Radę Gminy. Pierwszym Przewodniczącym został p. Marian Domagała. Następnie Rada wybrała wójta i Zarząd Gminy. Wójtem został pan Marian Talar z Niedźwiedzia. W kolejnych wyborach 17 czerwca 1994 r. Przewodniczącym został p. Bogdan Gawlik, a wójtem tutejszy rodak zamieszkały w Mszanie Dolnej pan Franciszek Łabuz.

W 1998 roku została uchwalona przez Sejm ustawa o utworzeniu ponownie powiatów. Reforma miała wzmocnić samorząd lokalny. Powiaty miały realizować zadania ponad gminne. Miejscowa ludność miała wybierać Radę Powiatu, która wybierała z pośród siebie Starostę.

W nowym układzie wójtem Gminy Niedźwiedź został wybrany przez radnych pan Janusz Potaczek z Poręby Wielkiej, Przewodniczący Rady Gminy p. Marian Domagała.

Tak przedstawia się krótkie kalendarium kolejnych wyborów samorządowych:

11 październik 1998 roku głosowanie do rad gmin, rad powiatów i sejmików wojewódzkich

3 listopada 1998 r na sesji wybrano z pośród radnych gminnych wójta -

Janusz Potaczek 12 głosów; Marek Mąkowski 6 głosów;

Radny powiatowy został Marek Mąkowski 456 głosów;

1 stycznia 1999 roku wspomniany już trzystopniowy podział administracji.

27 październik 2002 roku Janusz Potaczek 2021 głosów; Maria Kuczaj 434 głosy;

Radny powiatowy – Marek Mąkowski 648 głosy; Stanisław Potaczek 383 głosy;

Przewodniczącym Rady Gminy został p. Marian Domagała otrzymując 15 głosów.

12 listopad 2006 roku wójtem zostaje Janusz Potaczek 95% frekwencja 39%

Radny Powiatu - Stanisław Potaczek 403 głosy

Przewodniczącym Rady Gminy p. Marian Domagała otrzymując 10 głosów.

21 listopad 2010 rok wójt Janusz Potaczek 1632 głosy; Rafał Rusnak 658 głosów;

Przewodniczącym Rady Gminy p. Edward Krzysztofiak otrzymał 10 głosów.

16 listopad 2014 rok (do Rady Gminy okręgi jednomandatowe)

Wójt Janusz Piotr Potaczek 1299 głosy; Rafał Rusnak 1016 głosów; Jan Kochniarczyk 203 głosy;

Do Rady Powiatu - Rafał Rusnak 759 głosy

Przewodniczącym Rady Gminy p. Edward Krzysztofik otrzymał 9 głosów.

21 październik 2018 rok

I tura Rafał Rusnak 41%; Tomasz Zawirski 32%; Edward Krzysztofiak 19%; Renata Sobczak 7%;

II tura Rafał Rusnak 62%; Tomasz Zawirski 38%; Wójtem zostaje p. Rafał Rusnak;

Radny Powiatowy - Janusz Potaczek 915 głosów

Przewodniczącym Rady Gminy p. Zenon Dziedzic.

Powiat limanowski ma obecnie 952 km^2 i 131 tys. mieszkańców

Ważną rolę w realizacji zadań władz samorządowych pełnią obecnie sołtysi. W odległej historii sołtys to wyróżniający się chłop, który wybrany był przez właściciela ziemskiego, dostając najlepsze gospodarstwo zwane sołectwem. Sołtys zobowiązany był ściągać podatki, przestrzegać monopolów dworskich i był rozjemcą w konfliktach pomiędzy chłopami. Obecnie sołtys pełni rolę transmisji pomiędzy władzami samorządowymi a społeczeństwem danej wsi nazywanej sołectwem. Na nich w dużym stopniu ciąży obowiązek mobilizacji mieszkańców do realizacji zadań inwestycyjnych, organizacji imprez, niesieni pomocy poszkodowanym czy też mieszkańcom żyjących w trudnych warunkach materialnych. 7 maja 2024 roku odbyły się w Gminie Niedźwiedź wybory sołtysów i Rad sołeckich.

W 2000 roku Sejm RP ustanowił dzień 27 maja (rocznicę pierwszych wyborów samorządowych) dniem Samorządu Terytorialnego popularnie zwanym Dniem Samorządowca. W tym roku mijają już 33 lata od pierwszych wyborów samorządowych i przez te lata samorząd gminny, powiatowy i wojewódzki jest czymś oczywistym i normalnym dla mieszkańca naszego regionu.

W dniu Samorządu Terytorialnego warto pamiętać o ludziach, dzięki którym odrodził się w Polsce samorząd terytorialny. Pamiętajmy dziś o byłych radnych gmin i miast oraz o byłych wójtach I kadencji

naszego regionu, z których już znaczna część nie żyje. Pamiętajmy także o pracownikach administracji samorządowej (urzędów miast oraz urzędów gmin) na Ziemi Limanowskiej, którzy to rozpoczynali pracę w nowej rzeczywistości odrodzonego samorządu terytorialnego III RP.

Najbliższe wybory samorządowe odbędą się na wiosnę 2024 roku. Weźmy w nich udział.

Na podstawie dostępnych archiwalnych kronik oraz tekstów limanowskiego historyka

i regionalisty Karola Wojtasa **opracowała Anna Stożek**